

ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ГАЛУЗІ ЗВ'ЯЗКУ І ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ

У статті проаналізований стан та розвиток галузі зв'язку і телекомунікацій в Україні, її вклад в сферу послуг та її роль для всієї економіки країни в цілому. Побудована модель розвитку підприємств галузі зв'язку і телекомунікацій, обґрунтовано потребу в інвестуванні для подальшого розвитку галузі.

Ключові слова: телекомунікаційні підприємства, абонентська база, життєвий цикл, ринкова частка.

O. K. YELISYEVAYA, D. V. ZEMLIANOI
Dnipropetrovsk National University named after Oles Honchar

ECONOMIC AND STATISTICAL ANALYSIS CONDITION OF COMMUNICATIONS AND TELECOMMUNICATIONS IN UKRAINE

The article analyzes the state and development of the communications and telecommunications industry in Ukraine, its contribution to the service sector and its role for the entire economy of the whole country. The model of development for enterprises in telecommunication and communication industry has been build, proved the need for further investment in the industry.

Keywords: telecommunication enterprises, subscriber base, life cycle, market part.

Вступ. В межах активного процесу глобалізації, розвиток держави через таку галузь, як сфера послуг є одним з основних важелів її загального розвитку, в цілому. Опіраючись на досвід іноземних країн, сфера послуг – одна з тих галузей, розвитку якій держава приділяє велику увагу.

Ця увага є закономірною, так як темп зростання частки сфери послуг в кожній з країн Європи постійно зростає і сфера послуг в Україні не є виключенням.

Телекомунікації і зв'язок, як вагома складова сфери послуг України намагається йти в ногу з розвитком відповідних підсфер в країнах Європи. Переймаючи, крок за кроком, досвід країн Євросоюзу сфера послуг та сфера телекомунікації і зв'язку скорочують строки інтеграційного процесу України в Європу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку сфери телекомунікації і зв'язку займалися такі українські і російські вчені, як І. Бланк, В. Бочаров, Т. Остапчук, О. Редькін, Н. Хрущ. Окрім цих українських та російських вчених, зробили вагомий внесок у розвиток технології управління галуззю та аналіз самої галузі такі закордонні вчені, як М. Портер, Л. Дж. Гідман, М. Райсс, І. Томпсон та інші. Поряд з цим, аналіз опублікованих праць з даної проблематики дає право говорити про недостатнє наукове розкриття окремих питань, зокрема обґрунтування проблем розвитку галузі з урахуванням останніх змін в законодавстві та інноваціям в галузі.

На сьогодні галузь зв'язку і телекомунікацій є однією з найбільш вагомих складових інфраструктури в країні. Відповідне забезпечення інвестиціями даної галузі є поштовхом до зростання конкурентоспроможності економіки країни, яка, в свою чергу, надасть Україні можливість вступу в Європейський економічний простір.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та аналіз стану галузі телекомунікацій в Україні, створення конкретних пропозицій, націлених на зростання активності діяльності підприємств у сфері телекомунікацій і зв'язку.

Вклад основного матеріалу. В сучасних умовах сфера телекомунікацій займає провідне місце серед галузей, що впливають на розвиток соціальної сфери та всієї економіки в цілому. Кінцевою метою інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури є отримання людиною можливості доступу як до локальних, так і до світових інфоресурсів. Основною передумовою для цього є сталий розвиток телекомунікаційної сфери, так як, тільки за таких умов, Україна зможе інтегруватися у глобальне світове інформаційне суспільство.

Менше ніж одне десятиліття назад, широкосмугові технології були лише засобом для прийому та передачі інформації, а наразі являються впливовим та основоположним чинником для розвитку освіти, науки і культури, економіки, як на мікро-, так і на макрорівні.

Надання послуг широкосмугового доступу в мережу Інтернет користувачеві надається використанням різноманітних ліній зв'язку[2]: мідних ліній (xDSL); коаксіальних ліній (DOCSIS); оптично-волоконних ліній (сучасний FTTx); супутникових (VSAT); бездротовий доступ (Wi-Fi, 3G).

Більшість країн Європи, майже відійшли від мідних, коаксіальних та супутникових типів ліній, більшість послуг надається саме через бездротовий доступ та супутниковий доступ. В Україні користуються всіма типами ліній, в більшій мірі – коаксіальними, оптично-волоконними та бездротовим доступом.

Згідно даних, що оприлюднені національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ) обсяг доходів від надання послуг сфери зв'язку за 2014 рік складає 21,5 % від загального обсягу реалізованих послуг, що в грошовому еквіваленті – 67,5 млрд грн [3].

Абонентська база споживачів за останні 5 років, за даними експертів провідної компанії у сфері дослідження телекомунікацій – “iKs-Consulting”, зросла трохи менше, ніж в 3 рази – з 2,7 млн абонентів в 2009 році до 7,53 млн абонентів на кінець 2014 року.

Якщо порівнювати ці дані з інформацією, що надає Державна служба статистики України, то на кінець 2014 року спостерігаються суттєві розбіжності. Наприклад, за даними Державної служби статистики України, на кінець 2014 року кількість абонентів широкосмугового доступу зросла на 6,6 %, відносно попереднього року, що еквівалентно 97,5 тис. осіб та сумарно склала майже 4 млн осіб, що майже в 2 рази менше за показники надані компанією “iKs-Consulting”.

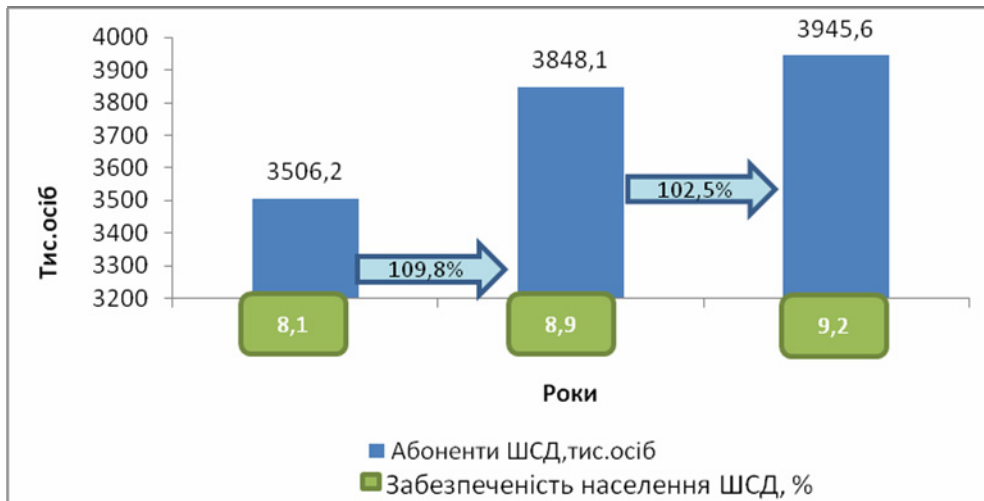

Рис. 1. Динаміка зростання загальної кількості широкосмугового доступу та забезпечення населення послугами ШСД [3]

Протягом 2014 року тенденція збільшення кількості провайдерів, не зазнала змін. Стрімким темпом кількість зареєстрованих провайдерів збільшується, крім того, офіційно не зазначені «домашні» провайдери, кількість яких за експертними оцінками однієї з найбільших груп-досліджувачів галузі зв'язку і телекомунікацій України – “EXPERT&CONSULTING” варує між 150–250 одиниць.

Таблиця 1

Кількість операторів, що надають послуги ШСД

№ з/п	Діяльність	За 2014 рік	Станом на 31.12.2014	Темп приросту за 2014 рік
1	Операторів, з яких:	322	2973	10,83%
	з використанням радіочастотного ресурсу	52	587	8,86%
	без використання радіочастотного ресурсу	238	1050	22,67%
2	Провайдерів, з яких:	207	1282	16,15%
	надають послуги Інтернет	207	1255	16,5%

Джерело: за даними Державної служби статистики України [4]

Не беручи до уваги тенденцію щодо зменшення темпів приросту на 1,18 п.п – 10,83% в 2014 році та 12,11% в 2013 році відповідно збільшення кількості доходів від реалізації послуги свідчить про значний попит як з боку населення, так і з боку приватних структур комерційного типу. За даними НКРЗІ загальна кількість доходу від надання послуг ШСД збільшилась на 6,23%, що еквівалентно 280,5 млн грн, і наразі складає 4,5 млрд грн за 2014 рік.

Основними проблемами на ринку є:

- велика диференціація між інфраструктурою телекомунікацій в містах, селах та депресивних регіонах країни;
- правові та організаційні порушення, щодо декларування великих фінансових витрат для побудови глобальної інфраструктури доступу в мережу;
- якість надання послуги мобільного зв'язку для мереж 3G, що не відповідає нормам;

Щодо вказаних вище проблем, НКРЗІ передбачає наступні заходи:

- створення фонду послуг ШСД на рівні держави для розвитку інфраструктури у селах, пгт та фінансово містких районах.
- занесення в загальний перелік послуг доступ до мережі Інтернет;
- розробка та оприлюднення закону, що детально описує спільне використання мереж телекомунікацій.

Окрім ринку послуг ШСД, ринок рухомого зв'язку також набирає оберти в Україні. Починаючи з 2010 року, загальна кількість абонентів щорічно зростала в середньому на 4,7 %. На кінець 2014 року загальна кількість абонентів мобільного зв'язку склала 61,17 млн осіб.

Згідно з основними нормами, запровадженими регулятивними органами Євросоюзу, щодо телекомунікацій – нормою для країн є забезпеченість населення рухомим зв'язком на рівні 80%. В Україні на кінець 2014 року складає 142,4%. Показник більший за 100% може бути пояснений тим, що лівова частка населення має більш ніж 1 вихід до мобільного зв'язку.

Рис. 2. Динаміка зростання загальної кількості абонентів стільникового зв'язку та забезпечення населення послугами стільникового зв'язку [3]

Доходи від даного роду послуг також зростають щорічно. За останній рік дохід від послуг мобільного зв'язку зріс на 1,9% та склав 31,57 млрд грн. Частка доходу від мобільного зв'язку в загальній кількості реалізованих послуг склала 65,3%, що на 0,3% менше, ніж у 2013 році [3].

Починаючи з 4.06.2015 в Україні почала діяти мережа 3G, що відкрила двері для українських операторів зв'язку та дала їм нову нішу в сфері мобільного зв'язку. Наразі за даними експертного агентства "EXPERT&CONSULTING" покрито лише близько 19% всієї площі країни.

Залученні інвестиції в модернізацію і відбудову 3G-інфраструктури може сформувати абсолютно новий ринок послуг доступу в інтернет та стільникового зв'язку. За своїми властивостями 3G, при широкому покритті, може знищити ринок стільникового зв'язку в тому розумінні, в якому ми звикли його бачити.

Згідно з даними НКРЗІ, вартість ліцензії на використання частот мережі 3G на території України складає приблизно 97,5 млн євро. Спираючись на цей факт, можна сміливо сказати, що скорегована вартість ліцензії в розрахунку на 1 чоловіка складає 2,3 євро, що, в свою чергу, є найнижчим показником в Європі.

Проте, незважаючи на досить «теплі» передумови до розвитку інфраструктури в поточній сфері, сучасні темпи поширення мережі залишаються досить невисокими.

Основними причинами такого повільного поширення 3G в країні за думками НКРЗІ є:

Відсутність у більшості населення апаратів, що підтримують частоту мережі 3G;

Слабка активність операторів, у зв'язку з заявою Президента України про потенціальну видачу ліцензій на доступ до 4G частот починаючи з 2017 року;

Низька обізнаність населення, щодо повного переліку можливостей мережі 3G;

Значна ресурсомісткість кожної базової точки мережі;

Бюрократія між монополістами ринку в питаннях розподілу частот;

Політична та економічна криза в країні;

Було проаналізовано кожний з пунктів заяв НКРЗІ, як причину слабкого поширення технології 3G. Результати досліджень надані в таблиці 2.

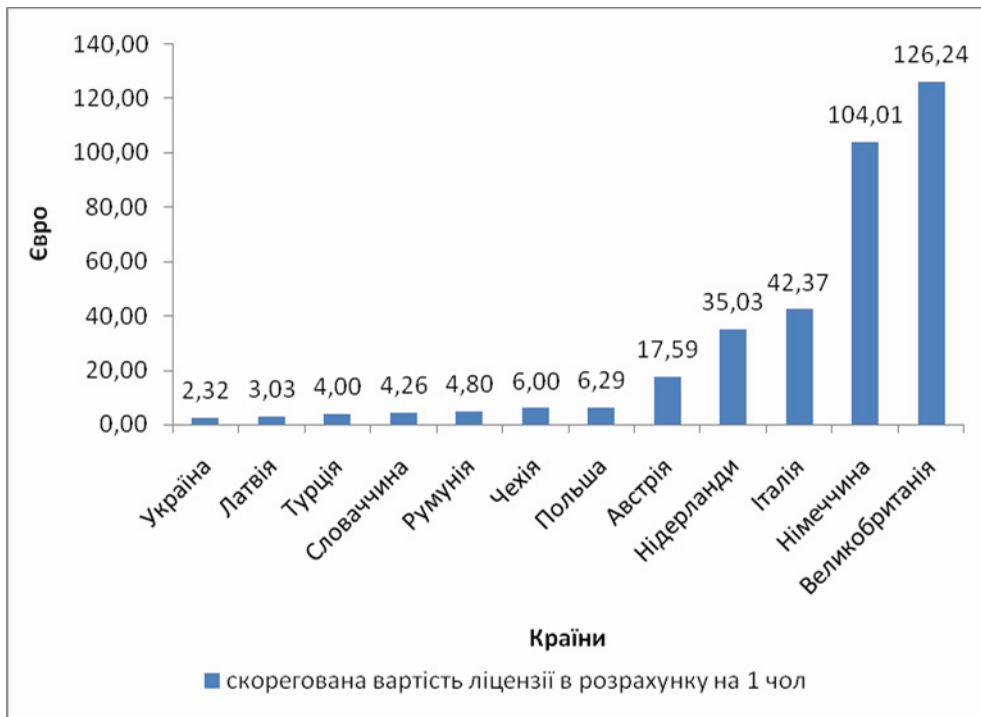

Рис. 3. Скорогована вартість ліцензії в розрахунку на 1 чоловіка [3]

Таблиця 2

Поточний стан проблем, заявлених національною комісією [3]

Проблема	Наявний стан
Відсутність апаратів	За даними компанії LEAD9, що займається дослідження галузі телекомунікацій, на початок 2015 року близько 36% населення країни, віком від 18–55 років, має телефон з підтримкою частот мережі 3G, що в свою чергу на 25 п.п. більше, ніж наприкінці 2012 року
Заява президента про тендери в 2015 році на предмет частот мережі 4G	Для засвоєння мережі 4G, за даними все тієї ж компанії LEAD9, США, при всіх доступних для держави ресурсах та націленості на скоріше використання мережі, витратило більше, ніж 4 роки на засвоєння технологій. Країни східної Європи почали засвоювати мережу 4G, коли вже мали стійку інфраструктуру в мережі 3G
Низька обізнаність населення	В сьогоднішній мережею 3G користуються, як мережею Інтернет, так як кількість базових станцій і кількість “білих плям” в покритті не дають можливості використовувати 3G, як заміник стільникового зв’язку. Як тільки якість зв’язку буде задовільною – ніяких кампаній щодо освідомлення користувачів буде не потрібно, так як дана послуг природним шляхом витіснить послугу-попередника
Значна ресурсомісткість кожної базової точки мережі	Наразі більшість базових станцій, що працювали на частоті 1800/900, тобто на частоті 2G потребують модернізації, так як мережа 3G потребує наявності більш сучасного обладнання. Проте, технологія 4G дуже схожа з технологією 3G та якісні базові станції й точки прийому/віддачі можуть послугувати гарною інвестицією в майбутнє. Питання стоїть лише в залученні інвесторів, що зможуть забезпечити себе довгостроковими інвестиціями у вигляді такої системи обладнання

Останні дві проблеми є проблемами не лише галузі, а й всієї економіки, тому вирішення цих проблем є невід’ємною часткою санації стану всієї країни. Проте, кожна з висвітлених проблем вже знайшла рішення, або має наявні варіанти вирішення в знонайменший строк. Тому можна сміливо казати, що сфера зв’язку є дуже «теплою» в межах сучасного технологічного рівня країни та може дати велику віддачу для інвесторів в довгостроковому періоді.

Існують кілька основних технологічних проблем всієї галузі, які насамперед, в певній мірі гальмують розвиток всієї економіки країни. До таких проблем можна віднести:

- завершення останнього етапу формування цифрових мереж;
- переобладнання наявних мереж;
- низький ступінь впровадження нових послуг та технологій обробки, перевезення і доставки всіх видів поштових відправлень;
- дослідження та впровадження новітніх варіацій організації зв’язку;

– планування, розробка та масове виробництво технічних засобів зв'язку, які б відповідали європейським та світовим стандартам якості.

Спираючись на результати досліджень можна зробити теоретичний прогноз, щодо розвитку галузі в цілому, і зокрема її підсистем. Кожна з підсистем телекомунікаційної галузі України набирає оберти, проте темпи росту галузі, хоча й не зростають, але залишаються стабільними. Найбільш ласою частиною галузі, для інвесторів, має всі перспективи стати сфера зв'язку та сфера надання доступу в мережу Інтернет. Саме ці дві сфери мають, як всі передумови до зацікавлення інвесторів, так і при належному фінансуванні – можливість вивести галузь телекомунікації на абсолютно новий рівень, на рівень, що буде знаходитися та йти в ногу з світовим рівнем розвитку галузі.

Висновки. В сьогоднішній галузь телекомунікацій і зв'язку, згідно з отриманих результатів дослідження, стрімко набирає оберти в розвитку та максимально швидко намагається наблизитись за своєю структурою до відповідних галузей Європейських країн. Доходи в галузі зростають в усіх сферах, проте залишається певний процент незадоволеного попиту, що свідчить про можливість розширення поточних можливостей підприємств, що діють у сфері, або ж появи нових конкурентоздатних підприємств.

За проблемами внутрішнього і зовнішнього інвестування, частковою монополією, невиправданим бажанням провайдерів та операторів вийти на нові витки технології, опустивши критично важливі етапи стоїть основа проблема – проблема в удосконаленні поточного законодавства. Регулюючий орган – НКРЗІ – наразі не може всеохоплююче контролювати усі процеси та аспекти в сфері телекомунікацій і зв'язку через стрімкий розвиток технологій самої галузі та занадто швидкого процесу інтегрування цієї сфери у світовий простір.

Задля належного розвитку потрібно удосконалити досить багато моментів, основним з яких є спрощення взаємовідносини між країною і підприємствами в сфері іноземних інвестицій. Особливу увагу треба приділити вдосконаленню системи захисту прав інвесторів та розробити систему спільного інвестування в галузь.

Отже галузь телекомунікацій і зв'язку в країні перебуває в переламному стані, стані переходу від застарілих технологій до новітніх та саме впевнена державна політика та довготермінове планування дій керуючих органів в цій сфері зможе прискорити цей, досить важкий, процес оновлення.

Література

1. Диденко Я.А. Усовершенствование прямого инвестирования / Я.О. Диденко // Финансы Украины – 2004. – С. 94–107.
2. Васильєва Н. Основні тенденції розвитку ринку інформаційних технологій та комунікацій / Н. Васильєва // Економіст. – 2010. – № 10.
3. Ляшенко Л. Регулювання діяльності суб'єктів природних монополій потребує кардинальних змін / Л. Ляшенко // Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. – 2007. – № 4. – С. 11–18.
4. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини: практикум / В.В. Козик, Л.А. Панкова, О.Ю. Григор'єв, А.О. Босак. – К. : Вікар, 2006. – 589 с.
5. Кучин С.П. Особливості та перспективи розвитку сфери послуг в Україні / С. П. Кучин, Н. В. Сарматичка // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 15. – С. 43–46.
6. Сайт Національної комісії з питань регулювання зв'язку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nkrzi.gov.ua>
7. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Київський міжнародний інститут соціології [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kiis.com.ua>
9. Звітний результат роботи галузі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stc.gov.ua/uk/publish/article/63905>
10. Концепція розвитку телекомунікацій в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 червня 2006 р. № 316-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>.

Надійшла 10.12.2015; прорецензовано редакційною колегією